

edtur fra Sylmassivet mot Essand.

BJØRNALF AFTRET

iefen for rideturene i Sylene, Oddmund Dyrhaug, på Nedalshytta før siste etappe til tugudal.

BJØRNALF AFTRET

Koltjørndalen

Av SVEIN LOENG

En vakker, vid fjelldal med grønne fjellbjørkelier opp mot lyngbevokst snau-fjell. Elva i rolige meandre gjennom våtmark og myrer, blant skrikende, våryr fugl og vierkratt.

Slik hadde vi forestilt oss Koltjørndalen – villmarksdalen nord for Fjergen i Meråkerfjella. På grunn av sen vår blir førsteinntrykket noe annerledes og mindre sommerlig.

Vi skriver den sjuende i fjellets vårmåned juni. Sulåmo ved Feren er valgt som utgangspunkt, og allerede fra starten trasker vi på historisk grunn. Det var her ved østenden av Feren generalløytnant Carl Gustaf Armfelt slo leir den 26. august 1718, sammen med 10 000 soldater og 6-7 000 hester.

Atskillig fredeligere er vår avmarsj. Ingenting forstyrrer; bare fuglesang som oppmuntrer og gir oss en blid og fredsommelig velkomst.

Armfelts videre planer var å dra mot Verdalen for å falle i ryggen på de norske stillingene der. Vårt mål ligger 7-8 kilometer i øst-sørøstlig retning – Koltjørndalen, som i 1984 ble vernet på grunn av fugleliv og verdifulle våtmarker.

Bjørka står grønn ved Ferens bredder, men oppover lia beveger vi oss mot årstidene. I det øverste skogbandet står fjellbjørka delvis svart, i skarp kontrast til økende snømengder. Men utsikten mot Feren blir bare flottere og flottere!

Mye snø er også førsteinntrykket av de flatere fjellflyene vi møter over bjørkebeltet. Her, i omlag 700 meters høyde, er det fremdeles full vinter og skiføre i søkk og nordvendte hell, mens små tuer av fjellpyrd lyser mot oss på de mest karrige fjellrabbene, og varsler om begynnende grotid også i fjellet. Heldigvis bærer snøen oppå de fleste steder, og vi kan fortsette til fots uten store problemer – forøvrig i motsetning til Armfelt ca. 270 år tidligere. Så sent som i juli måtte hans styrker vike for snømengdene under frammarsjen mot norskegrensa.

Endelig det første overblikk over målet for vår framrykning. En vinterlig dal ligger under oss – dog med visse tegn til en begynnende vår. Etter en kort pause tar vi ned den slake lia fra skaret nord for Blåbergan, og finner fort ut at her er det gjennomslagsføre. Snøen blir atskillig mer råttan nær dalbunnen på snaut 600 meter. Flere ganger braser jeg igjennom; plasker nedi usynlige og uhørlige småbekker under snøen, og er snart gjennomvåt på beina.

Slike bagateller blir imidlertid fort glemt. Dalen, som på avstand virket anonym og ikke særlig interessant, endrer karakter på nært hold. Åpne, tiltalende områder omgitt av snøfjell med hengende, truende skavler; blide

dingsskoglier gjennomskåret av mindre sidedaler, bekker og småelver. I tillegg kommer alt dette renner Nordelva, delvis i meandre blant vierkratt og skog, smårabber og våtmark. I skråningene under Kjølhauget har den sine bråker atskillig i endel viltre stryk i de øverste partiene, før den flyter ned i dalen. Her er det ingen tvil om at det er en stor og viktig del av dalens historie.

Her slår oss ned ved ett av de små tjerna i dalens øverste halvdel; slenger oss på marka som er forbausende varm. Sola bryter igjennom, og vi kan nyte solen både fra bakken og lufta. Tankene streifer uvegerlig litt framover i tiden. Kunne vi bare vært her igjen om et par uker; da vil det spirende livet være i full blomst. Bjørka står fremdeles avventende med gulgrønne blader. Snart vil hele dalen og liene omkring være dominert av vårgrønt lauv. Den fuglelivet er overveldende. Særlig hyggelig var det å se alle flokkene som kaklet ut fra bjørkeskogen lenger opp i lia. Heiloas skolebarn fulgte oss over høgfjellsflyene, og gjøken hilser oss velkommen nå fra Liafjellet over mot svenskegrensa. Ellers et variert utvalg av fugl, måker og ender her rundt tjernet, som ikke helt har sluppet isen etter vinteren.

Her får historiske vinger. De flyr lett i vårluft og villmarkssus – og i denne situasjonen har visst aldri vært noe påtrengende fenomen i disse traktene. Koltjørndalen kan framvise svært få kulturminner, selv om den skal ha vært et viktig og gammelt boplassområde. "Sørsamenes høvding" Daniel Mortensson forteller her da han holdt til i disse traktene fra 1896 til 1905. Han hadde også en hytte her ved Fersoset og Østre Sulsjøen.

Her er samene holder forøvrig til i området Hallsjøen/Kjerringfjellet om

Koltjørndalen.

SVEIN LOENG

sommeren. Flyttveiene til vinterbeitene lenger nord går øst for Fjergen, men heller ikke langs disse flyttveiene er det funnet spor etter eldre tiders liv og virksomhet.

Selv om det er bemerkelsesverdig få registrerte kulturminner i selve Koltjørndalen, så er det flere rundt innsjøene Fjergen og særlig Feren, både av boplasser, fangstgraver, kullmiler, jernutvinningsplasser og setertufter.

Av andre som visstnok satte sine spor i Koltjørndalen, var Peter Stalin. Han sørget dessuten for at også Meråker fikk sin Stalin-tid, over hundre år før den mer berømte Josef kom til makten hos vår storebror i øst.

Peter Stalin var verken russer eller statsmann, derimot jemtlanding og forretningsmann, med trelasthandel som hovedbeskjeftigelse. Mot slutten av 1780-åra finner vi ham i Trondheim. Rundt århundreskiftet bosetter han seg på Langsåvollen, et par tiår etter at den første bosetting fant sted i Fersdalen. Han blir medeier i den skogrike Feren allmenning, bygger sagbruk ved Langsåa og skaper liv og røre med sin virksomhet. Livligere har det kanskje aldri vært i Feren-området verken før eller senere – på godt og vondt. For Peter Stalin var ikke udelt populær på grunn av sine ufine måter å slå til seg eiendommer på. Det endte med at sagbruket ble satt i brann, visstnok av husmannen på Sulåmo, som fikk dødsdom ved halshogging, men ble senere benådet på grunn av sin angrep.

Hva har så dette med Koltjørndalen å gjøre?

Svært lite, men også herinne hentet Stalin tømmer til sitt sagbruk. Etter brannen ble tømmeret bare liggende i skogen ubenyttet. Det sies at helt inn i vårt århundre kunne en se restene etter Stalintidas tømmerlunner også her i

Fra Koltjørndalen mot Stor-Kjølhauget (1 249 m.o.h.).

SVEIN LOENG

Stjørndalen.

Enkene vender tilbake til nåtida, til oppbruddets time som nærmer seg – oppbrudd fra vårvarm lyng og munter fuglesang, kaklende ryper og galende. Det er å håpe at snøen bærer tilbake til sivilisasjonen, ellers blir turen østasjøs.

Vi befinner oss omtrent i hjertet av det 38 kvadratkilometer store fugleingsområdet. Grensene for verneområdet er trukket gjennom toppunktet på Kjølhauken og Blåbergan, videre over Knollen, Hallsjøfjellet, Lifjellet og til Kjølhauken. Innenfor disse grenselinjene befinner seg et stykke natur som forhåpentligvis også for etterslekta kan bevares i opprinnelig tilstand, som et fristed for mennesker og dyr.

Utbaketuren blir lagt gjennom skaret like vest for Stor-Kjølhauken. Her er det i 900 meters høyde er det store snømengder, men heldigvis fast og nok så å gå.

Etter å ha passert gjennom en trang dal, dreier vi vestover; kommer ut i et nyere landskap, og ser snart Ferens blanke vannspeil i det fjerne, denne er turen fra øst.

Utbakstigningen fra vinterlige høyder kan begynne – ned til vår med grønt og bar mark.

SVEIN LOENG (1949), Stjørndal. Vitenskapelig konsulent ved Norsk voksenalvagogisk institutt i Trondheim. Har vært redaktør i "Fjellvandring".

delva meandrerer gjennom de flate, vide dalpartiene.

SVEIN LOENG

Midtvinterstur til Schulz

Av VIGDIS HEIMLY

Fredag kveld. Jeg krøllet meg sammen i setet og gumlet i meg seigmenn som var innkjøpt på buss-stasjonen i Selbu. Bussen humpet seg ubønnhørlig oppover mot Tydal. Det var godt å nyte varmen inne så lenge som mulig. Jeg misunte de ståkende ungdommene som gikk av bussen. Kanskje skulle de møtes over en pizza og pils hos venner? Jeg stirret ut i det tomme mørket på utsiden av bussen og tenkte på hvor behagelig det kunne vært i sofakroken hjemme. Kunne denne bussturen bare vare litt lenger tenkte jeg og lukket øynene.

... men det gjorde den ikke. Vi ble lempet av på Aunet. Ut i svarte natta. Jeg startet letingen etter skismøringen. Den lå som vanlig ikke lett tilgjengelig. Murring fra min ledsager Øystein som mente at nå MÅTTE jeg lære meg å holde orden på tingene mine. Sukk!

Hodelykta lå heldigvis der den skulle, og etter litt om og men ble da skiene smurt også. På utsiden av bussen var ikke mørket så mørkt heller. Stjernene tittet frem høyt der oppe og jeg begynte å glede meg til kveldsturen.

Vi var fem gamle kjente som begynte å bevege oss nordover. Hovedmålet med turen var å komme til Schulzhytta lørdag kveld. Schulzhytta ligger innerst inne i Roltdalen med Sprøyten og Fongen som nære naboer. Det er langt til nærmeste vei, og det er et gode man bør sette pris på i disse tider. Få steder finner man fortsatt så mye fred og ro og uberørt natur som her inne.

Fjellsportgruppa i TT hadde sin årvisse midtvinterstur til Schulz denne helga. Hovedgjengen skulle gå via Græslhytta, men vi hadde lyst til å prøve oss på litt nye kanter. NTHI og AVHI har et godt utbygd koiennett i Trøndelagsfjella. En av disse koiene er Holmsåkoia, som ligger 5 km nord for Aunet i Tydal. Vi mente dette burde være et velegnet utgangspunkt for en tur over Ruten-/Fongenmassivet til Schulz.

Været så i alle fall lovende ut: En søvnig måne lyste etterhvert opp landskapet rundt oss og vi kunne se Ruten i profil mot himmelen. Glemte var alle tanker om en varm sofakrok.

Holmsåkoia var et bra overnattingssted. Roomservice og fransk kjøkken var det jo dårlig med, men primusen fungerte og det var det vesentligste. Vi var så heldige å ha med oss en ekte fiskersønn i turfølget, og han bidro med kveldens hovedrett: Hjemmelagde fiskekarbonader! Dessverre var det nok tildels å "kaste perler for svin", for jeg tror nok det meste hadde gått ned på høykant uansett. Seigmennene fra Selbu levde ikke opp til sitt navn, og fylte dårlig opp i magesekken.